JACOBS, Quinten – Het betonnen beleid

Boekbespreking

Auteur : Leon Dhaene
Datum : 22 oktober 2025

1. Beknopte samenvatting

Het betonnen beleid [1] van Quinten Jacobs analyseert waarom moderne democratische besluitvorming steeds meer vastloopt en waarom politici steeds minder in staat lijken om grote maatschappelijke problemen op te lossen. Jacobs gebruikt het beeld van "beton" als metafoor voor een stug, onveranderlijk politiek systeem: complexe bevoegdheidsverdelingen, verstikkende regelgeving, trage rechtspraak en institutionele reflexen die innovatie en daadkracht blokkeren. Hij schetst hoe die structurele obstakels leiden tot politieke machteloosheid, fragmentatie en groeiende frustratie bij burgers die het gevoel krijgen dat stemmen weinig verandert.

De auteur werkt zowel de diagnose als concrete hervormingsvoorstellen uit. Kernpunten van zijn oplossing zijn meer beleidsruimte voor regionale overheden, vereenvoudiging van regelgeving, hertekening van bevoegdheden en institutionele hervormingen die beleidsmakers wél manoeuvreerruimte geven, met aandacht voor federaal Europa waar nodig. Jacobs pleit ook voor een cultuur van politieke verantwoordelijkheid en voor mechanismen die politieke transitiviteit vergemakkelijken zonder de rechtsstaat te ondermijnen. Het boek leest als een zowel analytisch als programmatistisch pleidooi: eerst de verklaring waarom het vastzit, vervolgens pragmatische ideeën om "het beton te kraken".

Stijl en toon zijn toegankelijk: het is een kort, opiniërend werk dat juridische praktijkervaring koppelt aan politieke reflectie. Jacobs positioneert zich als grondwetspecialist en columnist en gebruikt voorbeelden uit België en de Europese Unie om zijn stelling te illustreren. Het doel is beleidsmakers én geïnformeerde burgers aan te zetten tot debat en hervorming.

[1] **JACOBS, Quinten.** ***Het betonnen beleid. Waarom politici onze problemen niet kunnen oplossen.*** **Antwerpen, Ertsberg - Standaard Uitgeverij, 17 oktober 2025, 176 p. (ISBN: 9789464984576)**

2. Kritische bespreking, met focus op klimaatbeleid en waterbeheer

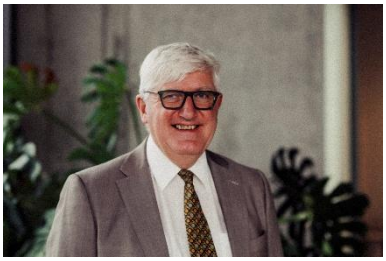
1) **Te institutioneel, te weinig sectorale diepgang voor klimaat & water**
Jacobs legt overtuigend uit waarom instituten blokkeren, en zijn hervormingsvoorstellen (meer regionaal mandaat, minder verstikkende regels) zijn beleidsrijp. Voor urgente, technisch-ecologische dossiers zoals klimaatadaptatie en grensoverschrijdend waterbeheer is echter meer inhoudelijke operationalisering nodig: hoe vertalen regionale bevoegdheden zich concreet naar coördinatie van dijkversterking, rivierbeheer of grensoverschrijdende adaptatieplannen? Het boek blijft grotendeels op hoog abstractieniveau en biedt weinig methoden voor het integreren van wetenschappelijke onzekerheid, kosten-batenanalyses of praktische governance-instrumenten specifiek voor water en klimaat.

2) **Risico van versnippering bij "meer regionaal"**
Het pleidooi voor sterkere regio's kan beleidsruimte creëren, maar voor waterbeheer en klimaat geldt vaak dat problemen grensoverschrijdend zijn (bijvoorbeeld Schelde en Maas). Versnippering van bevoegdheden zonder sterke coördinatie- en financieringsmechanismen kan leiden tot incoherente adaptatiemaatregelen en free-riding. Jacobs waarschuwt terecht voor verstikkende EU-regelgeving, maar een te eenzijdige terugtrekking van het supranationaal kader kan de gezamenlijke aanpak van rivierbekkens en transnationale emissiereducties ondermijnen. Het boek benoemt federale/EU-dimensies, maar behandelt de praktische institutionele schakels minder concreet.

3) **Juridische rechtszekerheid versus bestuurlijke flexibiliteit**
Jacobs wil minder "verstikkende" juridische barrières; toch vraagt klimaatactie vaak net om strikte, afdwingbare normen (bijvoorbeeld uitstootplafonds, effluentlimieten). Het spanningsveld tussen flexibiliteit en rechtszekerheid verdient explicietere afweging: hoe garandeer je dat regionale beleidsvrijheid niet leidt tot lagere milieu- of veiligheidsnormen? Zonder garanties kan politieke flexibilisering perverse prikkels geven tegenover milieu- en waterbescherming.

4) **Aanbeveling: het koppelen van institutionele hervorming aan instrumenten**
Om Jacobs' ambities te vertalen naar betere klimaat- en waterresultaten zou zijn raamwerk profiteren van concrete instrumenten: verplichte stroomgebiedsplannen, regionale klimaatfondsen met matching van federaal/EU-geld, adaptatie-eisen in omgevingsvergunningen en mechanieken voor wetenschappelijke adviesraden die het beleid dwingen rekening te houden met onzekerheid en langetermijneffecten. Daarmee blijft zijn kernboodschap (meer ruimte voor handelen) behouden, maar wordt ze toepasbaar op urgente milieuopgaven.

3. Het wederwoord van *n²water*…

De auteur Quinten Jacobs heeft inderdaad gelijk: we getuigen van een algemene politieke machteloosheid tegenover de grote uitdagingen van deze tijd. Het is een algemene, zelfs globale, constatering, die in België – gezien zijn dramatisch complexe staatsstructuur met gordiaanse knopen – gekwadrateerd wordt.

We zien niet enkel politieke machteloosheid, maar tevens een verstening van de uitvoerende macht, zowel in zijn politieke als in zijn administratieve arm.

De oplossing die Quinten Jacobs voorstelt, rond de kern van meer beleidsruimte voor de regionale overheden, zal helaas de regelgeving slechts enkel verder fragmenteren; terwijl het zoeken naar een vereenvoudiging, in tijden van globale economische markten, juist andersom werkt: het transnationale niveau, hier vereenzelvigt met de Europese Unie, dient proactiever tussen te komen, eerder dan reactief te reageren na alweer een nieuwe crisis. Daarbij dient constant bekeken te worden hoe regels eenvoudiger en efficiënter kunnen uitgevoerd worden, en welke institutionele niveau's daartoe het beste geschikt zijn: het Europese, het nationale, of het lokale niveau. Kernvraag daarin is in welk district zal de oplossing zich dienen te materialiseren.

Klimaatvraagstukken, inzonderheid waterbeheer, is daarvan een goed voorbeeld. Via de Kaderrichtlijn Water lanceerde de Europese Commissie een nieuw concept, met name de stroomgebiedsdistricten. Elk stroomgebied (bijvoorbeeld dat van de Schelde) wordt gevormd door zijn hoofdrivier en alle waterlichamen die in weze dezelfde geohydrografische kenmerken vertonen rondom zich. Zo zijn, naast de Schelde, ook de Somme, Authie, Canche, Boulonnais, Aa, IJzer en Brugse Polders bijvoorbeeld, deel van het Scheldestroomgebiedsdistrict. Voor elke hoofdrivier die grensoverschrijdend loopt, dient er volgens de Kaderrichtlijn Water, een internationale riviercommissie een overzicht te houden, te voorzien in de coördinatie van de maatregelen, en bij geval van calamiteiten een systeem ter beschikking te hebben dat de andere lidstaten daarvan op de hoogte brengt. Daar stopt het goede nieuws van de bevoegdheden die nodig zijn om effectief maatregelen te kunnen nemen en te kunnen doorvoeren, werden niet overgeheveld naar dat nieuwe niveau. Ook beperken de betrokken delegaties in de verschillende riviercommissies zich enkel tot het uitwisselen van gevens, het delen van kennis over de maatregelen, en het calibreren van de data die ze elk apart, met eigen meeteenheden, meettoestellen, en meetprocedures vaststellen. Jaar na jaar stellen ze vast dat het niet goed gaat met de waterkwaliteit en, deels voor de klimaatverstoring, extreem dreigt mis te lopen met de waterkwantiteit. Dit leidt tot lethargie om de Kaderrichtlijn Water effectief uit te voeren, en het missen, jaar na jaar, van het behalen van de doelen, al vanaf 2010. Zoverre zelfs dat al de energie gaat naar het vaststellen van de uitzonderingen en het argumenteren waarom deze de goede toestand niet behalen. In Vlaanderen bevindt zich (toestand 2021, zoals gepubliceerd op 27 september 2023 volgens Statistiek Vlaanderen) slechts één (1) waterlichaam op 195 in een goede ecologische toestand of potentieel: de goede toestand is

hier de uitzondering geworden, niet deze die de norm niet haalt. Nochtans beschikt de regionale regering over alle institttionele hefbomen om dit wel in orde te brengen.

Behalve dan, natuurlijk, wanneer rommel uit Frankrijk en Wallonië benedenstrooms komt aandrijven. Dan kunnen enkel transnationale hefbomen de problematiek aanpakken. En die bestaan er momenteel niet.

Daarom dienen de stroomgebiedsdistricten ook over politieke hefbomen te beschikken om de milieuwetten te kunnen uitvoeren. Net zoals bijvoorbeeld voor de NATO dienen alle betrokken ministers zitting te hebben in het hoogste orgaan van het stroomgebiedsdistrict, onder leiding van een soort "gouverneur" die de voortgang rapporteert aan de Europese Commissie. De "regering" van zo'n stroomgebiedsdistrict heeft verantwoordingsplicht ("accountabilities") ten overstaan van de uitvoering van de verschillende wetten.

En ook daar moet het efficiënter. Tot heden kon ik 24 directives en richtlijnen oplijsten die ergens, van dichtbij of veraf, te zien hebben met het ecosysteem dat grotendeels beheerst wordt door de rivieren, meren, en grondwaterreserves van een stroomgebiedsdistrict[2]. Het beheerplan van elk stroomgebiedsdistrict dient elk van deze directieven en richtlijnen tegen het licht te houden, en maatregelen en middelen te voorzien om de beoogde doelen tijdig te behalen. Nu liggen de bevoegdheden van al deze wetten teveel gespreid over verschillende, soms elkaar beconcurrerende, departementen.

Concreet zijn er in de Benelux 15 internationale organen (commissies, raden, coalities, of stichtingen) die zich buigen over waterbeheer; elk met een eigen structuur, eigen huisvesting, en eigen middelen. Dat moet beter kunnen: waarom deze niet onderbrengen in de Benelux Unie, die daartoe over een perfecte organisatorische logistiek beschikt, de betrokken vakministers kan samenroepen, én een track record heeft van verwezenlijkingen; *en plus* zeker nu er ook samenwerkingsakkoorden gesloten werden tussen de Benelux Unie,

[2] Het gaat hier over de volgende directieven en richtlijnen:

1. Surface Water Directive (1975)
2. Bathing Water Directive (1976)
3. Dangerous Substances Directive, and any successor Directive (1976)
4. Fish Water Directive (1978)
5. Birds Directive (1979)
6. Shellfish Water Directive (1979)
7. Drinking water Directive (1980)
8. Groundwater Directive (1980)
9. Major Accidents (Seveso) Directive (1982)
10. Environmental Impact Assessment Directive (1985)
11. Sewage Sludge Directive (1986)
12. Urban Waste Water Treatment Directive (1991)
13. Plant Protection Products Directive (1991)
14. Nitrates Directive (1991)
15. Habitats Directive (1992)
16. Integrated Pollution Prevention Control Directive (1996)
17. Water Framework Directive (2000)
18. Flood Risk Directive (2007)
19. Marine Strategy Framework Directive (2008)
20. Ecological Quality of Water Directive (2008)
21. Directive on Priority substances in the field of water policy (2013)
22. Nature Restoration Regulation (2024)
23. Information Exchange Decision (1977)
24. Reporting Directive (2022)

de departementen Hauts-de-France en Grand Est, en Nordrhein-Westfalen; waardoor het ganse Scheldestroomgebiedsdistrict én het Maasstroomgebiedsdistrict gedekt wordt. Voor dit mandaat zou de Benelux Unie over een wetgevende bevoegdheid dienen te beschikken, te valideren door de nationale parlementen zoals het geval voor de Europese wetgeving, en over de machtiging om als auditeur te kunnen optreden om wetgeving die in de nationale parlementen worden gestemd, doch geheel of gedeeltelijk verbanden heeft met de wetgeving in het kader van het waterbeheer van een stroomgebiedsdistrict te kunnen evalueren versys de te behalen doelen. Dat zou pas een hervormingsvoorstel zijn.